

BURGERSCHAP bij DE VRIJE RUIMTE

DE VRIJE RUIMTE
DEMOCRATISCH ONDERWIJS 4-18 JAAR
WWW.DEVRIJERUIMTE.ORG

Inhoudsopgave

Inleiding	p.2
Democratisch Onderwijs	p.3
Burgerschapsonderwijs en algemene ontwikkeling op De Vrije Ruimte	p.4
Burgerschapsopdracht	p.5
Vrijheid	p.5
Gelijkwaardigheid	p.7
Solidariteit	p.9
Burgerschapsopdracht en aanbod op De Vrije Ruimte	p.10
Identiteit en diversiteit	p.11
Macht en inspraak	p.13
Democratische cultuur	p.15
Digitaal samenleven	p.16
Onderwijskundige uitgangspunten	p.17
Doelgericht	p.17
Samenhangend	p.17
Herkenbaar en inzicht in resultaten	p.19

Bijlage 1 - voorbeeld leerlingrapport

Bijlage 2 - aanbodrooster wie ben ik, wat wil ik, wat kan ik

Inleiding

In juni 2023 is een nieuwe wet van kracht gegaan voor de B3 scholen aangaande het bevorderen van actief burgerschap. Gesteld wordt dat het burgerschapsonderwijs in het funderend onderwijs onvoldoende aansluit bij de maatschappelijke ontwikkelingen. Dit heeft geleid tot wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs.

Als democratische school herkennen we ons gelukkig niet in de bovenstaande stelling dat wij 'onvoldoende aansluiten bij maatschappelijke ontwikkelingen'. Los van maatschappelijke ontwikkelingen dienen mensen in de basis te leren dat iedereen een andere mening kan en mag hebben dan jijzelf. Dit is de kern van onze school, 'verrijking door verschillen'. Het zoeken naar de overeenkomsten en het omarmen van de verschillen is onderdeel van het sociocratische besluitvormingsproces binnen de school. Tot en met de inzet van de Bemiddelingskring (BMK), waarin we niet spreken over daders en slachtoffers, zien we de positieve werking op jonge mensen die samen willen werken aan een fijne en veilige omgeving voor iedereen op school.

Door het natuurlijk samen laten zijn van mensen van verschillende niveaus, afkomst, geaardheid en leeftijd ontstaat er een rijke en inspirerende leeromgeving die door zijn vorm en uitvoering, leidt tot actief burgerschap bij alle leerlingen en hun ouders.

Onder burgerschap verstaan wij de manier waarop mensen deelnemen aan de (school)maatschappij en die helpen vormgeven.

Wij zien de school als een minimaatschappij. Vanwege het feit dat wij een democratische school zijn waar de stem van de leerling gelijkwaardig is aan die van de volwassenen, geven we de leerlingen **autonomie** in het laten horen van hun stem en verklaren hun **competent** deel te nemen aan besluitvorming. De gelijkwaardige **relatie** zorgt voor vertrouwen dat nodig is om je veilig uit te spreken.

Belangrijk om te vermelden is nog dat wij dit burgerschapsplan niet enkel voor de Inspectie van het onderwijs maken. Het is een weerslag van hoe onze school werkt. Het is wat onze school is; **een democratische school**. Wij werken per definitie aan 'het bevorderen van actief burgerschap en sociale cohesie', het is een van de centrale doelen van ons soort onderwijs, wij zijn als het ware burgerschap. De plek waar je leert verantwoordelijkheid te nemen voor je vrijheid.

Daarmee onderschrijven wij ook het volgende; dat de school;

- *er mede vanuit gaat dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving;*
- *mede gericht is op het bevorderen van actief burgerschap en sociale cohesie;*
- *een oefenplaats is waarin leerlingen gestimuleerd worden om actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar de basiswaarden.*

(artikel 1a1, eerste lid, onder b, Leerplichtwet 1969).

Democratisch Onderwijs

Democratische scholen bestaan al ruim 100 jaar. Een van de eerste democratische scholen die nog steeds bestaat is Summerhill, een school in Engeland. In Nederland zijn sinds 25 jaar opnieuw democratische scholen gestart en er komen er steeds meer bij. Een van de scholen die al erg lang bestaat in Nederland is de Werkplaats. Deze school is in 1926 opgericht door Kees Boeke en zijn vrouw Beatrice Cadbury en is nog steeds gebaseerd op hun pedagogische opvattingen. Op deze school worden de leerlingen volledig betrokken bij het besturen van de school en worden beslissingen genomen volgens sociocratische principes, waarbij niet bij meerderheid, maar bij volledige overeenstemming van stemmen besloten wordt. Gedurende enige jaren waren de prinsessen Beatrix, Irene en Margriet "werkers" aan de Werkplaats Kindergemeenschap.

Democratische Scholen Nederland en in de wereld

De Vrije Ruimte is niet de enige Democratische School in Nederland. Democratische Scholen Nederland is een platform van scholen die elkaar maandelijks online spreken en een of twee keer per jaar een Democratische Scholendag organiseren. Voor ons is dit een dag van ontmoetingen, en vooral ook een dag om van elkaar te leren en te professionaliseren.

Kenmerkend aan een democratische school zijn de twee pijlers die de basis vormen van de schoolgemeenschap, te weten;

1. Vrijheid: leerlingen leren zelfgestuurd
2. Gelijkwaardigheid: leerlingen kunnen meebeslissen over de invulling van de leeromgeving

Democratische scholen hebben een internationaal karakter en zowel nationaal als internationaal (Europa en wereldwijd) zijn er jaarlijks bijeenkomsten waar scholen en dus een grote variëteit van mensen elkaar ontmoeten.

Meer informatie is te vinden op de volgende websites:

Burgerschapsonderwijs en algemene ontwikkeling op De Vrije Ruimte.

De Vrije Ruimte bereidt leerlingen voor op een leven in de maatschappij. Leerlingen ontwikkelen hun eigen identiteit, zijn onderdeel van de gemeenschap binnen de school en leren wat zich afspeelt in de maatschappij buiten de school en hoe zij daarin hun plek kunnen vinden.

De Vrije Ruimte verzorgt bewust een vorm van onderwijs met diverse lessen en activiteiten waarin alle bouwstenen van burgerschap: **vrijheid & gelijkheid, macht & inspraak en democratische cultuur** aan bod komen.

Ter ontwikkeling van deze bouwstenen biedt de school een groot aanbod van activiteiten, workshops, cursussen, projecten, themadagen, documentaires en lessen, waarin aandacht besteed wordt aan alle bouwstenen van het burgerschapsonderwijs.

Aan sommige onderwerpen besteden we het hele jaar door aandacht, zoals de lessen maatschappijleer, ons waardenonderwijs, debatteren over maatschappelijke vraagstukken, sociocratische besluitvorming en deelname aan de kringen en daarmee ook aan de organisatie van de school, zoals het gezamenlijk maken van de afspraken die gelden op school. Andere onderwerpen komen ieder jaar of om het jaar terug, zoals de religie dag, de themaweek mediawijsheid, paarse vrijdag, de lessen van Centrum 1622 over identiteit en relationele vorming (10+), reis door het lichaam (PO OB), het maken van een theatervoorstelling.

Daarnaast is er ruimte om in te spelen op maatschappelijke thema's van het moment die binnen en buiten de school spelen. Voorbeelden hiervan zijn een voorstelling over slavernij, bezoek aan het Oranjehotel, bezoek van een vluchteling op school in samenwerking met vluchtelingenwerk Nederland en een gastles over Vapen van een longarts. Als er landelijke verkiezingen zijn voor de 2e kamer, besteden we daar aandacht aan en doen we mee met de scholierenverkiezingen. Ook bezoeken we regelmatig Prodemos of wonen we een rechtszaak bij.

De Vrije Ruimte is lid van EUDEC. The European Democratic Education Community is een Europese non-profitorganisatie. We werken samen met andere Democratische Scholen in Europa en er vinden ook uitwisselingen plaats. Eens in het jaar is er een congres in één van de aangesloten Europese landen. In 2024 organiseerde 4 democratische scholen Nederland dit congres: DOE040, DSA, De Ruimte en De Vrije Ruimte. Voor leerlingen en studenten is er sinds 2024 ook StuDEC en in de zomervakantie kunnen leerlingen naar een zomerkamp voor leerlingen van democratische scholen.

Op deze manier zorgen we ervoor dat alle pijlers van het burgerschapsonderwijs aan bod komen. Minimaal twee keer per jaar reflecteren leerlingen op hun eigen ontwikkelplan en deelname aan het aanbod met betrekking tot het leven binnen de school en het leven in de maatschappij buiten de school. Dit is terug te lezen in hun rapport, dat alle leerlingen aan het einde van het schooljaar ontvangen en VO-leerlingen ook met Kerst.

Bij het onderdeel 'algemene ontwikkeling' in de rapporten die leerlingen krijgen, is terug te zien hoe de leerling bezig is geweest met de 'bouwstenen' van burgerschap zoals beschreven in het curriculum van het SLO. *(Zie bijlage 1 voor een voorbeeldrapport dat we dit jaar voor het eerst gaan gebruiken.)*

Burgerschapsopdracht

In de burgerschapsopdracht staat:

Vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. De basiswaarde vrijheid wordt bevorderd door aandacht voor vrijheid van meningsuiting en autonomie. Gelijkwaardigheid wordt bevorderd in de vorm van het gelijkheidsbeginsel en het afwijzen van discriminatie. Solidariteit wordt bevorderd door verdraagzaamheid, begrip en verantwoordelijkheidsbesef en het afwijzen van onverdraagzaamheid.

Per onderdeel zullen we toelichten hoe dit vormgegeven wordt binnen onze school.

Vrijheid

Binnen Democratisch Onderwijs is vrijheid een van de twee pijlers. Vrijheid heeft een aantal kaders nodig zodat deze leidt tot een evenwichtig en sociaal bestaan voor een kleine of grotere groep mensen. Deze kaders zijn de piketpaaltjes waarbinnen wij ons in de school bewegen.

- Wij zijn als school een community, wij hebben vanuit **vrijheid** ervoor gekozen om hier te zijn.
- Jouw **vrijheid** houdt op waar mijn grens begint, en vice versa.
- **Vrijheid** is niet gelijk aan grenzeloosheid.
- Door goede afspraken te maken over **vrijheid** maken wij een fijne omgeving voor elke deelnemer. Deze afspraken maken we samen; iedereen op school kan daartoe het initiatief nemen.

Binnen onze school hebben leerlingen de vrijheid zelf te bepalen hoe, wat, wanneer en met wie zij willen leren. Voorwaarde is dat het willen leren uit vrije wil ontstaat en dus niet opgelegd wordt. In een aantal gevallen kunnen leerlingen ook kiezen waar zij willen leren (stages, uitwisseling, etc). Uiteraard is alles er op ingericht om het leren te inspireren en te faciliteren.

Inspectie: 'Je mag kritiek op mensen hebben, maar het mag niet ten koste gaan van de rechten van een ander.'

De school is zo ingericht dat je letterlijk je neus achterna kan gaan. De natuurlijke nieuwsgierigheid van kinderen blijft onaangetast. Door de inspirerend ingerichte ruimtes, de eigen inbreng van leerlingen en de gepassioneerde teamleden ontstaat er een rijke omgeving die uitnodigt tot leren en ontwikkelen. De vele spontane ontmoetingen, maar ook de interactie in sociocratische kringen maken dat leerlingen, begeleiders én ouders ervaren dat verschillen verrijkend kunnen zijn.

Vrijheid en verantwoordelijkheid

Voor ons gaat vrijheid dus niet alleen over 'vrijheid van meningsuiting'. Vrijheid is een staat van zijn waarbij je leert hoe je hierin verantwoordelijkheid neemt en mogelijk anderen op respectvolle wijze kunt aanspreken dat ook te doen.

Uiteraard ervaart iedereen bij De Vrije Ruimte dat het er tijdens de sociocratische kringen juist om gaat dat door de verschillende meningen die mensen hebben, er een rijk beeld ontstaat. Alle argumenten die voorbij komen, zorgen ervoor dat een situatie werkelijk vanuit alle kanten belicht wordt. De voordelen, nadelen, kansen en risico's. Samen maak je een bouwwerk van meningen. Mensen praten om de beurt, in de rede vallen mag niet en herhalen is overbodig.

Voor introverte mensen is dit een zegen. Ze hoeven niet te vechten om aan de beurt te komen, er is veilige spreektijd – niemand mag je in de rede vallen, er wordt oprecht naar ze geluisterd. Voordeel voor het uiteindelijke besluit is dat het wereldbeeld van de introverte mens deel uitmaakt van de oplossing. Dat ontbreekt vaak aan besluiten en leidt tot besluiten die niet uitgevoerd worden en niet lang houdbaar zijn. Dit in tegenstelling tot een sociocratisch besluit. Als alles gezegd is, wordt er een besluit geformuleerd door iemand die het helder voor ogen heeft. Een duidelijk geformuleerd besluit waarin zo veel mogelijk de belangen meegenomen worden van de deelnemers van de kring.

Indien iemand niet consent gaat, is er een overwegend beargumenteerd bezwaar nodig (aangaande het onderwerp) en een nieuw voorstel. Indien dit voor een leerling nog te moeilijk is, kan iemand daarbij helpen.

Deze manier van besluiten nemen, geeft goede besluiten door het proces. Een proces waarin ieder zich gehoord en gezien voelt, begrip heeft voor elkaars standpunt, je ervaart dat je het oneens met elkaar kan en mag zijn en dat je toch een gedragen besluit kunt nemen. Het geeft een andere energie dan het stemmen met meerderheid van stemmen. Daar is veel meer het elkaar overtuigen van belang in plaats van de best mogelijke oplossing voor de community. Je beseft dat het dus niet altijd alleen om je eigen belang, of die van jouw groep gaat, maar om het belang van het grotere geheel; de community, De Vrije Ruimte als geheel.

Door leerlingen daarnaast een grote rol te geven als gespreksleider en notulist versterkt hun zelfvertrouwen en leidt tot de situatie dat sommige leerlingen op vrij jonge leeftijd al een (soms complexe) kring (vergadering) begeleiden. Ongeacht de leeftijd of niveaus van de deelnemers.

Een bijkomend voordeel van deze sociocratische manier van werken is dat leerlingen ervaren dat zij invloed kunnen hebben, dat zij het verschil kunnen maken. Iedereen van 4 jaar tot en met de oudste, kan en mag een voorstel indienen over elk onderwerp. Ook met betrekking tot een besluit dat eerder genomen is. Een besluit kan altijd herzien worden. Het vraagt wel inspanning en doorzettingsvermogen. Het kan zijn dat je om hulp moet vragen omdat het alleen niet lukt. Maar ook dat is een mooie les. Veel volwassenen hebben problemen met het vragen van hulp. De leerlingen en ook ouders en begeleiders bij De Vrije Ruimte leren dat hulp vragen geen schande is, maar een mooie stap om samen beter te worden.

Basisvaardigheden (taal en rekenen)

Door de samenstelling van de school waar geen vaste groepen zijn, geen indeling op leeftijd en niveau, ontstaat de natuurlijke situatie dat kinderen tijdens de sociocratische kringen een enorm vocabulaire opbouwen. Zonder soms de exacte betekenis van een woord te begrijpen, begrijpen ze de context en kunnen het vaak daarna moeiteloos toepassen. Als we praten over inzichtelijk maken van resultaten, stellen wij vast dat leerlingen zonder formele lessen zich bovengemiddeld zowel mondeling als schriftelijk kunnen uitdrukken. Sowieso krijgen we stevast deze feedback ook van bezoekers. Kinderen met een mening, die duidelijk weten wat ze willen en dit op respectvolle manier weten over te brengen. Dit komt tevens tot uiting tijdens het mondelinge deel van de staatsexamens waar vaak hoge cijfers worden behaald (tot en met 10-en toe!).

Voor wat betreft het rekenen stellen wij vast dat leerlingen die op het juiste moment beginnen met het formaliseren van de rekenvaardigheden dit met veel plezier en zonder faalangst oppakken en naar verwachting ontwikkelen en toepassen. Vooral tijdens activiteiten zoals; kringbijeenkomsten (voorstellen die een begroting eisen), het koken, meten en rekenen tijdens het klussen of techniekprojecten, rekenboekjes en eventueel lessen, allerlei vormen van spel, projecten en voorbereidingen voor examens waar rekenvaardigheden nodig zijn om een examen succesvol af te ronden. Het vele spelen in een 3D omgeving, de ontwikkeling van de sensomotoriek, het leren schatten van afstanden in het spel, het plezier in leren behouden zijn allemaal randvoorwaardelijk om in een redelijk korte tijd rekenvaardigheden te ontwikkelen.

Gelijkwaardigheid

De termen gelijkwaardigheid, gelijkheid en gelijkheidsbeginsel, van de overheid aangaande burgerschap worden op internet redelijk op één hoop gegooid terwijl deze woorden heel verschillend geïnterpreteerd kunnen worden. Ook het in de praktijk omgaan met deze woorden kan op veel verschillende manieren. We willen hier graag duidelijkheid in brengen wat wij onder deze woorden verstaan en hoe wij deze toepassen in onze school.

Het gelijkheidsbeginsel

Het gelijkheidsbeginsel is een algemeen principe dat iedere burger gelijke rechten en een gelijke behandeling in gelijke gevallen toekent.

De uitdaging van dit begrip is het deel van de 'gelijke gevallen'. Het is zelden zo dat je bij mensen volledig van 'gelijke gevallen' kan spreken. Je kijkt altijd naar zoveel mogelijk omstandigheden en wat het beste besluit is voor elke afzonderlijke situatie. Dat rechten voor alle mensen gelden moge duidelijk zijn.

Gelijkheid

Gelijkheid impliceert dat alle mensen gelijk zouden zijn terwijl we juist allemaal uniek zijn. Gelijkheid heeft voor ons vooral te maken met gelijke rechten. Ook kinderen hebben rechten en dus ook recht op een gelijkwaardige omgeving. Een omgeving waar zij een gelijke mogelijkheid hebben tot het laten horen van hun mening over elk onderwerp wat hun leven en ontwikkeling raakt. Waarbij hun mening niet alleen gehoord wordt maar ook meegenomen wordt in het gezamenlijke besluit.

Gelijkwaardigheid gaat voor ons over het besef dat wij allemaal van gelijke waarde zijn als mens. Een volwassene is niet per definitie van meer waarde dan een kind. Juist de combinatie van een grote diversiteit van mensen qua leeftijd, afkomst, type, ervaring, etc. geeft een omgeving waar we mogen leren dat ondanks (grote) verschillen je vredig kunt samenleven en tot gedragen besluiten kunt komen. Dat het toegestaan is om andere meningen te hebben, dat deze naast elkaar kunnen bestaan en dat het toch mogelijk is om een besluit te nemen waar iedereen mee kan leven.

Gelijke kansen

Gelijke kansen heeft voor ons geen betrekking op de kansen zelf maar op het zelfbeeld wat een mens ontwikkelt. Als je een positief zelfbeeld hebt en realistisch bent over de competenties die je in meer of mindere mate hebt. Als je helemaal oké bent met wie je bent, zul je een goede inschatting kunnen maken over de kansen die voorbij komen. Als je denkt dat je dom bent, niet zo handig of minder dan een ander, zal je minder snel een kans grijpen of zelfs herkennen. Als je geleerd hebt kansen te herkennen, energie wilt investeren en ook met teleurstelling om weet te gaan, als het niet lukt, zijn je kansen vele malen groter dan wanneer je van tevoren al denkt dat het toch niet voor jou is weggelegd.

School kan veel betekenen in dit zelfbeeld. Stel je voor dat je in een klas zit en altijd de slechtste van de klas bent, en dat jarenlang. Wat doet dat met je zelfbeeld?

Dat is een van de redenen waarom wij geen klassensysteem hanteren. De sociale druk in een klassensituatie en de vergelijkende prestaties zijn niet bevorderlijk en zelfs belemmerend voor de ontwikkeling van veel kinderen. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de rest van het leven.

Afwijzen van discriminatie

Door de kleine gemeenschap die wij vormen, ontstaat vrij snel een sociaal veilige balans. Discriminatie komt niet voor bij De Vrije Ruimte. Zou het al voorkomen dan is daar de functie van de BMK. Zelfs als iemand het spannend vindt om iemand uit te nodigen voor een BMK, zijn er altijd leerlingen of begeleiders die hun hulp aanbieden om dat samen te doen. Als een teamlid discriminatie constateert, kan ook deze een BeMiddelingsKring (BMK) organiseren en betrokkenen uitnodigen. Een BMK is altijd een mogelijkheid in onze school. Het is een signaal van respect om in gesprek te gaan als iemand een probleem met je heeft.

Solidariteit

Opnieuw geldt hier het voordeel van de kleinschaligheid. We leven samen in de school en zullen allemaal ons steentje bij moeten dragen om het fijn te hebben. Door steeds ieders belang te schetsen in de kringen, werkelijk naar elkaar te luisteren en win-win oplossingen te bedenken, ontstaat er een sfeer en cultuur van geven en nemen. Iedereen weet dat je een voorstel in kan dienen in een van de sociocratische kringen. Dat je daar leert over ieders mening en belangen. Dat je iets kunt vragen wat jij graag wilt en dat, door goede afspraken te maken, je ook tegemoet kan komen aan de wensen van anderen.

Verdraagzaamheid en het afwijzen van onverdraagzaamheid

Omdat wij wel een duidelijke structuur hebben maar geen vast programma op vooropgestelde doelen bieden, die voor iedereen gelden, ervaren leerlingen weinig druk en stress voor wat betreft het leren. Behalve dat wat ze zichzelf opleggen om een eigen geformuleerd doel te behalen. Uiteraard botsen mensen ook weleens in de omgang met elkaar, wat wij zien als levende voorbeelden van het concept leren.

Omdat we veel tijd hebben in de school is er dus ook voldoende tijd om zaken 'rond te maken'. Je te verdiepen in de ander maar ook in jezelf. Waarom reageert de ander op een bepaalde manier en hoe reageer je zelf in bepaalde situaties. Patronen, gedragingen, triggers die mensen hebben, alles draagt bij aan elkaar en jezelf leren kennen, aan elkaar en jezelf willen en leren begrijpen.

De tijd leren nemen om de ander echt te zien, een gezonde relatie aan te gaan, draagt zichtbaar bij aan verdraagzaamheid. Het afwijzen van onverdraagzaamheid staat buiten kijf. Het gaat echter niet alleen om afwijzen maar vooral om het herkennen van onverdraagzaamheid en manieren te leren om hier mee om te gaan. Begrip is een van de sleutelwoorden die hierbij kan helpen.

Bovendien leren we kinderen dat jouw vrijheid stopt waar de grens van een ander begint. Er is veel aandacht voor het aangeven van grenzen en het herkennen ervan. De 'stop, houdt op' -regel is voor ons niet voldoende. Niet iedereen is in staat zich mondeling uit te drukken (freeze). We kunnen de grenzen van mensen ook op andere manieren herkennen en ook kunnen mensen op verschillende manieren hun grenzen aangeven. Naast de dagelijkse begeleiding van de leerlingen draagt de BMK zeker ook bij aan het ontwikkelen van deze vaardigheden.

“Mijn vrijheid houdt op waar jouw grens begint.”

Burgerschapsopdracht en aanbod op De Vrije Ruimte

Aangezien vrijheid en gelijk(waardig)heid belangrijke pijlers zijn van democratisch onderwijs en derhalve ook van De Vrije Ruimte, besteden we hier veel aandacht aan. De kringen waar iedereen aan deelneemt en waarin iedereen gelijkwaardig is, vormen daarvoor de basis.

Daarnaast werken we met de Living Values ([LIVING VALUES IN EDUCATION](#)). Kernwaarden van De Vrije Ruimte zijn: Veiligheid, Vertrouwen, Vrijheid en Gelijkwaardigheid. Mede door dit waardenonderwijs en door leerlingen te laten reflecteren op hun eigen inbreng binnen de school, leren zij om samen te leven in de gemeenschap van de school. Zij leren om rekening te houden met elkaar, samen afspraken te maken in de leerlingenkring en de maandagkringen en om conflicten samen op te lossen in de bemiddelingskring.

Hieronder een overzicht van hoe het onderwijs en de activiteiten aansluiten bij de bouwstenen van burgerschap. Dit maakt herkenbaar met welke bouwstenen de leerling is bezig geweest en ook hoe wij als school vorm geven aan het burgerschap curriculum als een samenhangend geheel. Uiteraard hebben we met leerlingen die niet meedoen met aangeboden activiteiten ook gesprekken over alle onderwerpen die te relateren zijn aan (actief) burgerschap.

aanbod PO	<ul style="list-style-type: none">-Maandagkring, bemiddelingskring, leerlingenkring, feestkring, blingkring (=schoonmaakkring), schoolkring en andere kringen-Sociocratische besluitvorming-Persoonlijk Ontwikkelplan vormgeven-Projectie en reflectie op basis(kern)waarden in het rapport.-Invullen van de veiligheidsmonitor-Dramalessen en het zelf maken van voorstellingen-Bezoek aan musea , zoals: de Gevangendoor Oranje hotel (10+)-Voorstellingen/documentaires-Gezamenlijk schoonmaken aan het einde van de dag-Paarse vrijdag-uitwisselingen met democratische scholen in andere landen, StuDEC, zomerkamp-Reis door het lichaam (4-6 jaar)-Seksuele en relationele vorming van centrum 1622 (10+)-Religie-dag: Bezoek aan diverse religieuze centra in Den Haag. (8+)-Waardenonderwijs aan de hand van onze kernwaarden en (andere) Living Values-Bezoek van een vluchteling aan de school in samenwerking met vluchtelingenwerk Nederland-Gezamenlijke activiteiten zoals klusdagen, een boomhut maken, kamp-Clean-up day
-----------	---

aanbod VO	<ul style="list-style-type: none"> -Maandagkring, bemiddelingskring, leerlingenkring, feestkring, blingkring (=schoonmaakkring), schoolkring en andere kringen -Sociocratische besluitvorming -Persoonlijk Ontwikkelplan vormgeven -Projectie en reflectie op basis(kern)waarden in het rapport -Invullen van de veiligheidsmonitor -Dramalessen en het zelf maken van voorstellingen -Bezoek aan musea , zoals: de Gevangenpoort Oranje hotel -Voorstellingen/documentaires, bijv. over slavernij en vluchtelingen -Bijwonen rechtszaken in rechtbank -Debat over immigratie -Maatschappijleer en andere gamma vakken. -Gezamenlijk schoonmaken aan het einde van de dag -Debat vraagstukken: immigratie, zorg, oorlog en genderidentiteit -Lessen Maatschappijleer e.d. -Paarse vrijdag -uitwisselingen met democratische scholen in andere landen, StuDEC, zomerkamp -Seksuele en relationele vorming van centrum 1622 -Religie-dag: Bezoek aan diverse religieuze centra in Den Haag. -Waardenonderwijs aan de hand van onze kernwaarden en (andere) Living Values -Bezoek van een vluchteling aan de school in samenwerking met vluchtelingenwerk Nederland -Gezamenlijke activiteiten zoals klusdagen, een boomhut maken, kamp -Clean-up day
-----------	--

Identiteit en diversiteit

De leerlingen doen de eerste twee weken op school mee aan activiteiten waarmee ze zichzelf beter leren kennen. Ze gaan op onderzoek uit naar "Wie ben ik?, Wat kan ik?, Wat wil ik?, Wat wil ik ontwikkelen?" Daaruit ontstaat hun eigen ontwikkelplan. Zo kan iedere leerling zich in vrijheid en op zijn eigen manier ontwikkelen. De rest van het jaar reflecteren ze op hun zoektocht en ontwikkeling en stellen zij indien nodig hun plan bij. *Zie bijlage 1: voorbeeld rapport leerling; zie bijlage 2: het aanbodrooster.*

Gray en Feldman (2004) (bron: 'Een pedagogie van vertrouwen' Christel Hartkamp-Bakker (2024)) voerden een onderzoek uit gericht op het effect van een leeftijdsmix van tieners en jongere kinderen in een democratische school (Sudbury Valley School).

'Tieners dragen bij aan de intellectuele vorming van jongere kinderen door het modelleren van activiteiten als lezen en relatief geavanceerde manieren van denken en praten, door kinderen te leren hoe ze games spelen die aandacht en planning vragen en door het verstrekken van tips en strategieën voor het oplossen van problemen die kinderen de controle laten houden over hun probleemoplossend proces. In formele spelletjes, zorgen de tieners voor de structuur en de leidinggevende vaardigheden die noodzakelijk zijn om jongere kinderen te laten meespelen en hun eigen gedachten te laten hebben in overeenstemming met de regels van het spel. Tieners geven soms ook een zekere mate van structuur aan informeel spel van jongere kinderen, die een dergelijk spel spannender en intellectueel uitdagender maken dan het geval zou zijn geweest als de kinderen alleen met leeftijdsgenoten gespeeld zouden hebben. De leeftijdsmix in de gemeenschap van de school creëert een omgeving die vergelijkbaar is met die van de grotere maatschappij, waarin mensen met een breed scala van interesses, persoonlijkheden en vaardigheden manieren moeten vinden om samen met elkaar te leven'

Bovenstaande is zeer herkenbaar in onze school en andere democratische scholen. De vorm, visie en inrichting van democratisch onderwijs leidt tot betrokkenheid, saamhorigheid en respectvol gedrag.

Jongeren van alle leeftijden en niveaus kunnen deelnemen in onze school. Voorwaarde is dat je bereid bent je respectvol te gedragen en aanspreekbaar bent op je gedrag. Er zijn diverse leerlingen van het speciaal onderwijs ingestroomd en er is een gevarieerd gender profiel. Er is een cultuur van tolerantie in de school en iedereen mag zijn wie die is. Mensen in de school wordt geleerd (non-verbale) grenzen te respecteren en eigen grenzen aan te geven.

Een ander zichtbaar resultaat is het gevolg van 'het goede voorleven'. Een bewuste keuze in onze dagelijkse gang van zaken als team wordt gevormd door goed voorbeeldgedrag. Teamleden spreken elkaar aan op een nette respectvolle manier, ruimen hun rommel op en verzorgen hun omgeving. Er is een sterk moreel besef van de gevolgen van je eigen daden en de consequenties die daaruit volgen. Als je iemand pijn doet heb je tools en vaardigheden om het weer goed te maken en het mogelijk een volgende keer te voorkomen.

aanbod PO	<ul style="list-style-type: none"> -Projectie en reflectie persoonlijk ontwikkelplan: Wie ben ik? Wat kan ik? Wat wil ik? Wat wil ik ontwikkelen? -Reis door het lichaam (4-6 jaar) -Seksuele en relationele vorming van Centrum 1622 (10+) -Paarse vrijdag -uitwisselingen met democratische scholen in andere landen, StuDEC, zomerkamp -Kunst- en muziektherapie -Eigen theaterproductie maken/musical
-----------	--

	<ul style="list-style-type: none"> -Bezoek van een vluchteling aan de school in samenwerking met vluchtelingenwerk Nederland (9+) -Waardenonderwijs aan de hand van onze kernwaarden en (andere) Living Values -Invullen van de veiligheidsmonitor
aanbod VO	<ul style="list-style-type: none"> -Projectie en reflectie persoonlijk ontwikkelplan: Wie ben ik? Wat kan ik? Wat wil ik? Wat wil ik ontwikkelen? -Seksuele en relationele vorming gegeven door mensen van Centrum 1622 -Paarse vrijdag -uitwisselingen met democratische scholen in andere landen, StuDEC, zomerkamp -Kunst- en muziektherapie -Eigen theaterproductie maken/musicals -Debat vraagstukken: immigratie, zorg, oorlog en genderidentiteit -Maatschappijleer e.d. -Bezoek van een vluchteling aan de school in samenwerking met vluchtelingenwerk Nederland -Waardenonderwijs aan de hand van onze kernwaarden en (andere) Living Values -Lessenserie van 5 lessen over persoonlijke ontwikkeling en zelfkennis -Invullen van de veiligheidsmonitor

Macht en Inspraak

Door de kringen en de sociocratische besluitvorming leren leerlingen om voorstellen in te dienen en afspraken te maken met consent. In de lessen maatschappijleer (aanbod VO) en tijdens extra lessen in verkiezingstijd (aanbod PO + VO) leren leerlingen meer over de inrichting van ons staatsbestel en de instituties, procedures en mechanismen die macht reguleren en inspraak mogelijk maken. Daarnaast wonen we soms rechtszaken bij in de rechtbank. De leerlingen kunnen staatsexamen maatschappijleer doen zodra de stof beheerst wordt.

Bemiddelingskring (BMK)

Tijdens de bemiddelingskring leert iedereen op school door de sociocratische structuur naar elkaar te luisteren, niet voor je beurt te spreken en je te verplaatsen in een ander. Je leert te verwoorden hoe het voor jou is, waar jij last van hebt of te beschrijven wat je feitelijk weet of gezien hebt. Door niet te zoeken naar dader gegevens maar door feiten en gevoelens in kaart te brengen en samen te werken aan een mogelijke oplossing voor een volgende keer. Ook het verantwoordelijkheid nemen voor hetgeen gebeurd is en daar mogelijk hulp bij krijgen, werkt helend en zorgt ervoor dat een 'dader' niet verder gestigmatiseerd wordt en een slecht zelfbeeld creëert. Iedereen maakt fouten en mag leren, niemand hoeft dat alleen te doen, dat werkt vaak juist negativiteit in de hand.

Een opvallend gegeven is het feit dat nieuwe kinderen in de school, die veel straf hebben gekregen op hun voorgaande school (scholen) bang zijn voor straf en bijvoorbeeld niet naar de BMK willen komen als ze als betrokkenen (bewust noemen we het niet dader) worden uitgenodigd. Na enige moeite en geruststelling dat er geen straf volgt maar hooguit een consequentie als je bijvoorbeeld iets stuk gemaakt hebt, krijgen kinderen het vertrouwen dat zij gezien en erkend worden. Zij leren in veiligheid te kijken naar het gedrag van de ander en dat van zichzelf. Er worden tijdens de BMK suggesties gedaan door de leden van de kring hoe het een volgende keer anders kan en welke hulp daarvoor nodig is. Het zichtbare resultaat hiervan is dat naarmate kinderen langer bij De Vrije Ruimte zijn, we een ontspanning zien en is niemand meer bang van de BMK of straf. Het is dé manier om te zorgen dat we het weer fijn hebben samen, zonder het met elkaar eens te hoeven zijn.

Een van de neveneffecten van de methodiek van de BMK is dat kinderen het verschil leren tussen klikken en je verantwoordelijk nemen voor de regels. Of het verschil tussen een geheim verklappen van iemand of je zorgen om iemand maken en dat delen met iemand die kan helpen. Allemaal vaardigheden die ertoe doen in het leven en het verschil kunnen maken. De BMK waarborgt en zorgt voor verdraagzaamheid binnen de school en daarbuiten. Er wordt niet alleen gewezen, maar vooral gekeken naar 'wat kan ik doen?'.

aanbod PO	<ul style="list-style-type: none">-Kringen en sociocratische besluitvorming-Scholierenverkiezingen-Les over verkiezingen-Projectie en reflectie op basis(kern)waarden in het rapport.-Bezoek aan het Oranjehotel (gevangenis 2^e WO)
aanbod VO	<ul style="list-style-type: none">-Kringen en sociocratische besluitvorming-Les over verkiezingen-Projectie en reflectie op basis(kern)waarden in het rapport.-Bezoek aan het Oranjehotel (gevangenis 2^e WO)-Geschiedenis en de andere gamma vakken-Bezoek aan demonstraties bijv. bij het Vredespaleis en Klimaat Demonstraties

Democratische cultuur

Zodra leerlingen op school komen, zijn zij onderdeel van het besluitvormingsproces dat de school hanteert. Sociocratie is een besluitvormingsprocedure die uitgaat van gelijkwaardigheid van individuen. Die gelijkwaardigheid komt tot uiting in het consentbeginsel: een besluit kan alleen genomen worden wanneer niemand van de aanwezigen een overwegend beargumenteerd bezwaar heeft tegen het nemen van dat besluit.

Iedereen op school is gelijkwaardig en heeft een gelijke stem in de organisatie. Door de sociocratische besluitvorming leren leerlingen om naar elkaar te luisteren en op zoek te gaan naar een oplossing waar iedereen consent mee kan gaan. Door in rondjes te praten, krijgt iedereen altijd een beurt en zo wordt iedereen gehoord. In verkiezingstijd zijn er extra lessen over de democratie waarin we leven en kunnen leerlingen meedoen met de scholierenverkiezing.

aanbod PO	Kringen en sociocratische besluitvorming <ul style="list-style-type: none">-Persoonlijk Ontwikkelplan vormgeven-Projectie en reflectie op basis(kern)waarden in het rapport.-Lessenreeks voor (nieuwe) leerlingen over waarden, motivatie, e.d.-Lessen over politiek-Lessen van Prodemos-Scholieren verkiezingen-uitwisselingen met democratische scholen in andere landen, StuDEC, zomerkamp
aanbod VO	Kringen en sociocratische besluitvorming <ul style="list-style-type: none">-Persoonlijk Ontwikkelplan vormgeven-Projectie en reflectie op basis(kern)waarden in het rapport.-Lessenreeks voor (nieuwe) leerlingen over waarden, motivatie, e.d.-Lessen over politiek-Debat over vraagstukken, zoals: immigratie, zorg, oorlog en genderidentiteit-Lessen maatschappijleer-Lessen van Prodemos-Scholieren verkiezingen-uitwisselingen met democratische scholen in andere landen, StuDEC, zomerkamp

Schoolklimaat: oefenplaats in overeenstemming met basiswaarden

Zoals bovenstaand beschreven, is alles binnen onze pedagogische visie in overeenstemming met de basiswaarden. De grote vraag en mogelijke spanning met een onderwijsinspectie zit hem in de definitie en uitleg van bepaalde termen. Daarom proberen we zo goed mogelijk uit te leggen hoe wij de woorden lezen, interpreteren en welke mening we daar over hebben. We mogen redelijkerwijs verwachten dat dit ook als vrijheid van meningsuiting gezien wordt.

Zo is het woord 'oefenplaats' een lastige uitdrukking voor ons. Het suggereert dat kinderen aan het oefenen zijn, alsof ze nog niet echt meedoen, nog niet echt leven. Of alles alleen gericht is op later en zij nog geen volwaardige mensen zijn. Vanuit onze visie moeten kinderen niet oefenen maar *léven* zij direct al een democratisch leven waarin zij vanaf de geboorte steeds autonomer worden en waarin een goede (sociale)relatie met je omgeving en je competent en autonoom voelen van wezenlijk belang is voor een evenwichtige ontwikkeling.

Op school gelden voor ons ook de basiswaarden die beschreven zijn in de wet. De wet en de vertaling van de inspectie lijken voor ons sturend te zijn binnen het schoolse kader. Voor ons gelden de basiswaarden in de volste breedte. Vrijheid gaat niet alleen over vrijheid van meningsuiting. Voor ons is dit begrip veelomvattender en betreft het volledige leven van een kind of jongere. Binnen de wetten van het land dient er alles aan gedaan te worden zoveel mogelijk vrijheid te geven aan jonge mensen. Alleen dan kunnen we zien of iemand in staat is respectvol te zijn en te blijven. Niet alleen voor anderen en de omgeving maar ook respect voor jezelf in de zin van goed voor jezelf zorgen is daar ook een onderdeel van. Een gezonde levensstijl en gezonde gedachten over jezelf zijn onmisbaar voor een goed leven.

*We leven samen in de school als in een democratie,
de school is democratisch*

Digitaal samenleven

Met mensen uit diverse kringen is de schermkring gevormd. De schermkring heeft nagedacht over de schermafspraken op school waar iedereen zich aan moet houden. De afspraak die nu geldt: *Je mag alleen op je scherm in les- of werkverband of om snel even iets te regelen of op te zoeken met een (schoolgerelateerd) doel. In de ochtendpauze (10.00-10.30) mag je ook zonder doel op je scherm. De woonkamers, speelruimte en stilleruimte zijn schermvrij, behalve voor de notulen tijdens de maandagkring.* Als leerlingen zich niet aan de afspraken houden, wordt dit besproken in de bemiddelingskring en wordt gezocht naar een oplossing of consequentie.

Naast lessen over gebruik van digitale middelen en media hebben we één week per jaar een themawEEK mediawijsheid. Daarin spelen we het spel mediamasters met leerlingen uit de bovenbouw van het primair onderwijs en krijgen de leerlingen van het voortgezet onderwijs les over bijvoorbeeld nepnieuws of gameverslaving.

aanbod PO	<ul style="list-style-type: none"> -De schermkring en de bemiddelingskring: Het bepalen en handhaven van afspraken over schermgebruik. -In de bemiddelingskring worden thema's als cyberpesten besproken -De themawEEK van de mediawijsheid met o.a. het spelen van Mediamasters -Minecraft lessen -Lessen over mediawijsheid -Typediploma halen
-----------	--

aanbod VO	<ul style="list-style-type: none"> -De schermkring en de bemiddelingskring: Het bepalen en handhaven van afspraken over schermgebruik. -In de bemiddelingskring worden thema's als cyberpesten besproken -De themawEEK over mediawijsheid: met gastlessen over bijv. desinformatie (Under Pressure) of gameverslaving -Lessen Maatschappijleer e.d. -Profielwerkstuk
-----------	--

Onderwijskundige uitgangspunten:

doelgericht, samenhangend, herkenbaar, inzicht in resultaten

Doelgericht

Het hele doel van onze school is kinderen zo te begeleiden dat zij een positief zelfbeeld ontwikkelen. Dat zij goed zicht hebben op hun competenties; de goede en de minder goede en daarmee tevreden zijn. Zij weten dat ze de keuze hebben om zich verder te ontwikkelen en wat daarvoor te doen. Dit alles in een sociale context waarin zij zich op respectvolle wijze kunnen verhouden tot zichzelf, anderen en de omgeving.

Een diploma is voor ons nooit een doel op zich, het is een middel om een doel te bereiken. Bijvoorbeeld het kunnen starten van een opleiding die om dit bewijsstuk vraagt. Of omdat een diploma je een goed gevoel geeft. Belangrijk voor ons is dat jongeren leren hun eigen doelen te bepalen en daar de consequenties voor te dragen. Dat kan hard werken zijn en betekent ook dingen doen die je niet leuk vindt. Echter, als het een eigen gekozen doel is zal er voldoende intrinsieke motivatie zijn om dat doel te bereiken.

In onze school zullen we kinderen zich niet minder laten voelen als mens, op het moment dat leerresultaten niet voldoen aan verwachtingen van anderen. De mate waarin kinderen zich sociaal ontwikkelen binnen de school, de manier waarop zij met respect hun eigen doelen bereiken, toont voor ons aan dat ons onderwijs werkt zoals het bedoeld is en terug te zien in onze missie:

De Vrije Ruimte is een plek waar je jezelf mag zijn, waar jouw stem telt en waar je je op je eigen manier kunt ontwikkelen. De Vrije Ruimte is een democratische school voor basis- en voortgezet onderwijs. We bieden leerlingen de ruimte om zich in vrijheid te ontwikkelen tot verantwoordelijke en kritische mensen, die zich bewust zijn van hun eigenheid. We hechten belang aan gemeenschapszin en besteden aandacht aan de waarden die daarbij horen. De sociocratische besluitvorming biedt ons handvatten om zowel in ons onderwijs als in onze organisatie vanuit gelijkwaardigheid te leven en te werken. Burgerschapsonderwijs zit verweven in de manier waarop we met elkaar leren en leven op De Vrije Ruimte. Ontdekken wat je wilt leren, dat doe je op De Vrije Ruimte. Op welke manier, met wie en wanneer, dat bepaal je zelf. Jij neemt verantwoordelijkheid voor je eigen ontwikkeling. Wij zijn er om jou daarbij te helpen. Wij doen dit vanuit vertrouwen in jou en in elkaar.

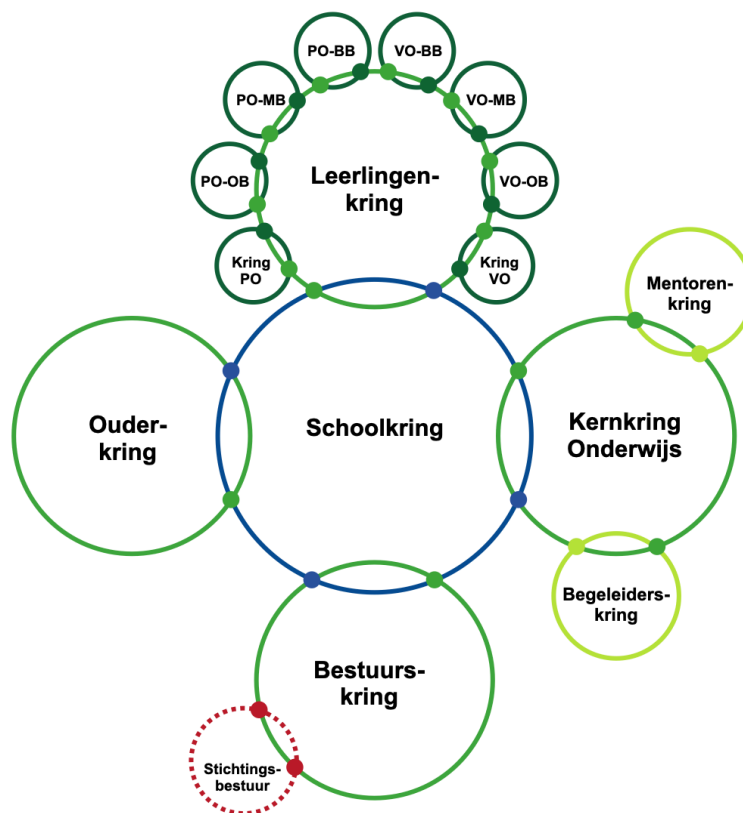
Samenhangend

De samenhang zie je in de school terug door de Sociocratische kringorganisatie. Alle kringen verlopen volgens dezelfde structuur. Het proces van de kringen is gebaseerd op vrijheid en gelijkwaardigheid. Niemand wordt gedwongen om naar een kring te gaan, deelname is een consequentie van je keuze. De structuur zorgt voor een veilige spreektijd voor elke deelnemer, ongeacht leeftijd of welk ander verschil dan ook.

Uitzondering hierop is de Bemiddelingskring. Deze is verplicht als je hiervoor uitgenodigd wordt als betrokkene of getuige. In geval van een conflict welke niet onderling opgelost kan worden en waar sprake is van gebrek aan respect jegens elkaar, dient dit respect hersteld te worden om de (sociale) veiligheid binnen de school te herstellen. Onze ervaring leert dat niet alleen het resultaat waardevol is maar juist het proces om het resultaat te bereiken.

In deze kringen leren mensen naar elkaar te luisteren, zich in elkaar te verplaatsen, krijgen een rijke voorstelling van alles wat met het onderwerp te maken heeft en leren het verschil tussen en de waarde van eigenbelang en het belang van de community.

Je zou deze kringen daadwerkelijk als 'lessen' kunnen zien. Naast bovengenoemde voordelen schetst het een grote kennis over het onderwerp, is er een groot vocabulaire tijdens de kring door de niveau- en leeftijdsverschillen en komen regelmatig rekenkundige zaken aan de orde. Het begrip van de werking van de wereld buiten school trekt letterlijk aan je voorbij tijdens deze kringen. (zie bijlage 1 voor overzicht kringen) Iedereen ervaart dat elke bijdrage telt. Een vraag kan van even groot belang zijn in het proces als een antwoord dat kan zijn.

Kringenstructuur

Herkenbaar en inzicht in resultaten

De consequente en duidelijk zichtbare structuur van de sociocratie in de school maakt het leven vanuit respect dagelijks zichtbaar in de school en daarbuiten. Er is sprake van een sterke sociale cohesie. Iedereen op De Vrije Ruimte voelt zich thuis op school en het voelt als een grote familie. Waar je ruzie kan maken en het tegelijkertijd ook voor elkaar opneemt. Je hoort bij elkaar, de school verbindt. Dit vertaalt zich stevast bij bezoek of activiteiten buiten school. Bezoekers en mensen die ons ontvangen, geven positieve feedback op het gedrag van de kinderen van De Vrije Ruimte. Of het nu een museum is, een bedrijfsbezoek, een sportclinic of een schoolkamp, we krijgen complimenten over het gedrag en de houding van de mensen van De Vrije Ruimte. Wat voor ons binnen de school als heel normaal wordt ervaren, valt positief op buiten school en bij bezoekers.

Uiteraard heeft dit onder andere te maken met het feit dat kinderen er zelf voor kiezen om naar een museum te gaan of op kamp. Niemand wordt gedwongen iets leuk te vinden of mee te gaan omdat het nu eenmaal zo besloten of geregeld is. Ieder kind is autonoom en heeft binnen de mogelijkheden een keuze over het te volgen pad. Dit betekent ook dat je niet standaard bij één groep hoort. De groepen vormen zich steeds rondom diverse interesses en mengt iedereen die op school is. Meer dan een groep die opgebouwd is op basis van leeftijd en/of niveau.

Na het verlaten van De Vrije Ruimte krijgen we positieve verhalen terug van vervolgoopleidingen en werkgevers. Alumni van DVR zijn welbespraakt, kunnen goed argumenteren, nemen initiatief en verantwoordelijkheid voor hun vrijheid.

Zie ook het boek 'Je moet het wel durven' met verhalen van alumni van democratische scholen.

